כעבין חייבין כלמודין פטורים א"ל אביי לרב יוסף האי כובא דארעא מאי מברכין עלויה א"ל מי סברת נהמא הוא [א]גובלא בעלמא הוא ומברכין עלויה בורא מיני מזונות מר זוטרא [ב]קבע סעודתיה עלויה וברך עלויה המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות אמר מר בר רב אשי [ג]ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מ"ט [ד]לחם עוני קרינן ביה ואמר מר בר רב אשי [ה]האי דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל נהיה בדברו מ"ט זיעה בעלמא הוא כמאן כי האי תנא דתנן [א]דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ ספוניות ושאר מי פירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע [ב]פוטר א"ל ההוא מרבנן לרבא טרימא מהו לא הוה אדעתיה דרבא מאי קאמר ליה יתיב רבינא קמיה דרבא א"ל דשומשמי קא אמרת או דקורטמי קא אמרת או דפורצני קא אמרת אדהכי והכי אסקיה רבא לדעתיה אמר ליה חשילתא ודאי קא אמרת ואדכרתן מלתא הא דאמר רב אסי [ו]האי תמרי של תרומה מותר לעשות מהן טרימא ואסור לעשות מהן שכר והלכתא [ז]תמרי ועבדינהו טרימא מברכין עלוייהו בורא פרי העץ מאי טעמא במלתייהו קיימי כדמעיקרא. שתיתא רב אמר שהכל נהיה בדברו ושמואל אמר בורא מיני מזונות אמר רב חסדא ולא פליגי [ח]הא בעבה הא ברכה עבה לאכילה עבדי לה רכה לרפואה קא עבדי לה מתיב רב יוסף [ג]ושוין [ד]שבוחשין את השתות בשבת [ט]ושותין זיתום המצרי ואי ס"ד לרפואה קא מכוין רפואה בשבת מי שרי א"ל אביי ואת לא תסברא והא [ה]תנן [י]כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת וכל המשקין שותה אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ה"נ גברא לאכילה קא מכוין לישנא אחרינא אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא ה"נ לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא וצריכא דרב [ו](ושמואל) דאי מהאי ה"א לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא אבל הכא [ז]כיון דלכתחלה לרפואה קא מכוין לא לבריך עלויה כלל קמ"ל [כ]כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: שעל הפת הוא אומר המוציא וכו': ת"ר מה הוא אומר המוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי דאפיק משמע דכתיב [2]אל מוציאם ממצרים כי פליגי בהמוציא רבנן סברי המוציא דאפיק משמע דכתיב [3]המוציא לך מים מצור החלמיש [ל]ורבי נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר [4]המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ורבנן ההוא הכי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מלתא כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב [4]וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה רבנן לרבי זירא [את] בר רב זביד אחוה דר"ש בר רב זביד דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאוהו לידי זמנא חדא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא אמר זה הוא שאומרים עליו דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא

אשמעינן

כעבין. ערוכה ומקוטפת כגלוסקאות נאות גלי דעתיה דללחם עשאה: **כלמודין.** °כנסרים בעלמא שלא הקפיד על עריכתם[ו]. ודוגמתו שנינו במועד קטן (פ"ג דף יב.) עושה לו למודין לוחין לגור של יין לכסותו: **זיעה בעלמא הוא.** ולאו פרי לברך עליו בורא פרי העץ: **וחומץ ספוניות.** סופי ענבים שאין מתבשלים עולמית ועושים מהן חומץ: **מחייב קרן וחומש.** לשותה ממנו בשוגג: **ור' יהושע פוטר.** דזיעה בעלמא הוא ואין שם תרומה חל עליו ואין לך פרי הניתן למשקה אלא זיתים וענבים בלבד והיינו כמר בר רב אשי: **טרימא מהו.** מה מברכין עליו. ושם טרימא כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק: **לא הוה אדעתא דרבא.** לא היה מבין מהו שואל: **א"ל.** רבינא לההוא מרבנן אחו טרימא אתה שואל: **דקורטמי.** כרכום שכותשים אותו ונותנין בו יין ושותין: **או דשומשמי.** להוציא שמנן: **או דפורצני.** כתישת ענבים לתת לתוך החרצנים מים לעשות תמד: **א"ל רבא חשילתא קא אמרת.** מתוך דברי רבינא הבין רבא את השאלה א"ל דבר מעוך שאלתני. כמו ביעי חשילתא דשחיטת חולין (דף נג.): **מותר לעשות מהן טרימא.** שאינו מפסידה אלמא דבמילתה קאי וכיון דהכי הוא מברכין עליה ב"פ העץ: **שתיתא.** °מאכל העשוי מקמח קליות שנתייבשו בתנור בעוד שהשבלים לחים[ז]: **עבה לאכילה עבידא.** ובמילתה קיימא: **שבוחשין.** מגיסין בכף לערבו יפה במימיו: **זיתום המצרי.** מפורש במסכת פסחים (דף מב:)[ח]: **וכל המשקים שותה.** אלמא לאכילה מכוין ורפואה ממילא הויא הכא נמי לאכילה מכוין כו' (א): ה"ג **וצריכא דרב ושמואל.** ואע"ג דמילתא לענין שבת דאוכל הוא ומותר לאכלו בשבת אצטריך למימר דטעון ברכה: ה"ג **דסד"א כיון דלרפואה קא מכוין לא לבעי ברכה קמ"ל כיון דמתהני מיניה.** שהרי מאכל הוא בעי ברוכי: **והלכתא** ל"ג ובהלכות גדולות הוא: **דאפיק משמע.** שהוציא כבר והאי ולאו ברכה הגונה דלשעבר בעינן שהרי כבר הוציא הלחם הזה מן הארץ שהוא בא ליהנות הימנו: **דכתיב אל מוציאם ממצרים.** וכשנאמרה פרשת בלעם כבר יצאו: **המוציא לך מים.** וכבר הוציא: **ורבי נחמיה סבר דמפיק משמע.** שעתיד להוציא דכתיב המוציא אתכם וכשנאמר פסוק זה למשה עדיין לא יצאו והמוציא לך מים עדיין היה מוציא כל ימי היותם במדבר: **דאפיקית יתכון.** שאני הוא שהוצאתי אתכם:

אשמעינן

מספק אם וירמשי"ש חייבין בחלה משום (ב) עושה עיסתו בלק כדי לחלקה פטורין מן החלה דלית בהו שיעורא הכא גבי וירמשי"ש נמי פעמים מחלקן שאין משימין שיעור חלה בקדרה אחת אך היה מצריך ליקח חלה בלא ברכה בשביל הספק וכל דבר שתחלתו סופגנין וסופו עיסה חייבין בחלה ובהמוציא דקיי"ל כרבי יוחנן פרק כל שעה (פסחים לז.) דפליגי ר' יוחנן ור"ל במעשה אילפס ופליגי בבלילתו רכה דהיינו תחלתו סופגנין וסופו עיסה אם נאפה בתנור או בכירה או באילפס בלא מים ושמן דר"ל ס"ל דלא הוה חייב אלא כשנאפה בתנור ואהא קאי מתניתין תחלתו סופגנין וסופו עיסה דחייב בחלה אבל באילפס פטור ורבי יוחנן מחייב דמעשה אילפס סופו עיסה קרינן ביה רק שלא יהיו משקין באילפס דהכי איתא בירושלמי כל שהאור תחתיו חייב בחלה ומברכין עליו המוציא אבל אנילי"ש אין מברכין עליו המוציא דלא הוי אלא גובלא בעלמא ומיהו אם קבע סעודתיה עלייהו כמו בפורים מברך המוציא וכל דבר שתחלתו סופגנין וגם סופו כגון הני סופגנין שמטגנין אותן בשמן שקורין בוני"ש (ג) פטורין מן החלה: **מר זוטרא** קבע סעודתיה עלויה. וכן נל"ש אי קבע סעודתיה עליה מברכין עליה המוציא וכן נוהג הר"מ בפורים שקובעין סעודתן עליהן לברך המוציא בפת תחלה כדי לפוטרן מברכה שהיה מספק אי הוה קביעותייהו קביעות או לא: **האי** דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל. וכן משקין מכל מיני פירות בר מתירוש ויצהר כדאמרינן גבי ערלה[א] ולאפוקי מה"ג שפירש דמיירי שנתן לתוכן מים[ב] ושכר דידן אע"ג דשמא יש בהן כזית בכדי אכילת פרס לא מברכין עליו בורא מיני מזונות אלא שהכל ואפי' לרב ושמואל דאמרי כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות הכא לא הוי בהו ממש שעורים[ג] (ג) ואין שכר אלא טעמא בעלמא ועוד משום שיש בו עלויה אחרינא בפת ועוד בשמיה[ד] אומר שהכל: **ושוין** שבוחשין. רבי (ד) ור' יוסי פליגי גבי נותן מים לתוך המורסן[ה] ובקליסה מיירי מדקתני ובוחשין ולא קתני לשון גבול והכי דייקינן התם: **ואי** ס"ד לרפואה עבדי ליה רפואה בשבת מי שרי. דסובר דכיון (ה) דכל שעקרו לרפואה ואין רגילות לעשותו לצורך אכילה אסור בשבת וכו': **והא** תנן כל האוכלין וכו'. דמשמע מדנקט כל האוכלין דאפי' (ו) כל שעקרו לרפואה כיון שראוי לאכילה שפיר דמי מדנקט כל ומסיק הגמרא וצריכא דרב ושמואל דפשיטא (ז) דמתניתין שריא אף על פי שעומד לרפואה אבל לרב ושמואל[ו] אשמעינן דלא נימא כיון דעקרו לרפואה לא נבריך עליה כלל קא משמע לן כיון דמתהני מיניה בעי ברוכי ומכל מקום לא יברך אלא שהכל כיון שאינו עשוי לסעוד כי אם לשתות ואם כן כל דבר שיש בו מחמשת המינין ואינו עשוי לסעוד כי אם לשתות כגון שכר וכיוצא בו מברך שהכל והכי גוונא פסק בה"ג והלכתא שתיתא עבה מברך בורא מיני מזונות קליסתא מברך שהכל ואף על פי שלרפואה נעשית היכא דאית ליה הנאה מיניה מברך:

והלכתא

עין משפט נר מצוה

מח א ב מיי' פ"ג מהל' ברכות הלכה ט טוש"ע או"ח סימן קסח סעיף טו:
מט ג מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הל' ו טוש"ע או"ח סי' תסא סעיף ב:
נ ד מיי' פ"ח מהלכות ברכות הלכה ד סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רב סעיף ח:
נא ה ו מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה ב:
נב ז מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' ד סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רב סעיף ו:
נג ח [מיי' פ"ג שם הל' ג] טוש"ע או"ח סי' רח סעי' ו:
ט [מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לג טוש"ע או"ח סי' שכא סעיף יד]:
י [מיי' שם הלכה כב]:
נד כ מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף לז:
ל [טוש"ע או"ח סי' רד סעיף ח]:

תורה אור השלם

1. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: דברים טז ג
2. אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרָיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ: במדבר כג כב
3. הַמּוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחָשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמָּאוֹן אֲשֶׁר אֵין מָיִם הַמּוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוּר הַחַלָּמִישׁ: דברים ח טו
4. וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם: שמות ו ז

רבינו חננאל

מר זוטרא קבע סעודתיה עלויה ובריך עלויה המוציא לחם מן הארץ. דלענין שוריא נהמא אי קבע סעודתיה עליה, בתחלה מברך המוציא ולבסוף שלש ברכות, ויוצא בה ידי חובתו בפסח, מ"ט לחם עוני קרינא ביה. ואי לא קבע סעודתיה עליה, בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. תמרי ועבדינהו טרימא מברכין עלוייהו בורא פרי העץ. אבל דקורטמי דפורצני דשומשי לא איפשיטא, והלכך מברך עלייהו שהכל נהיה בדברו, דתנן ועל כולם אם אמר שהכל יצא. [שתיתא וכו'. פי' שתיתא אסוויק, והוא הקלי, דעביד במשחא ובמלחא ובקמחא או במיא]. [ושוין שבוחשין את השתית בשבת. והוא נותנת השתית בכלי ואח"כ יתן בו חומץ ויערבנו שתי וערב בתרווד, או כיוצא בו כלי הניטל בשבת, וינער אח"כ את הכלי לכלי אחר].

מסורת הש"ס

א) תרומות פי"א מ"ב חולין קכ:, ב) שבת קנו., ג) שבת קט: יומא מט., ד) רפ"ל מ"ז, ה) לעיל לו., ו) במ"א: פריסתם, ז) ונותנין לתוכו דבש קך פירש"י עירובין כט., ח) ושבת קי., ט) [וע' תוס' פסחים לז: ד"ה דליע], י) [תרומות פי"א מ"ב].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכל המשקים וכו' מכוין הס"ד ואחר כך מ"ה ה"ג. וצריכא וכו' ברכה הס"ד ואחר כך מ"ה דסד"א: (ב) תוס' ד"ה לחם וכו' וירמשי"ש חייבים בחלה משום דתנן העושה עיסתו בלק כדי לחלקה פטורה מן החלה דלית בהו שיעורא א"כ הכא: (ג) ד"ה הלי דובשא וכו' דאין שכר אלא וכו' ועוד בשמיה נ"ב פירן בסוף עמוד זה: (ד) ד"ה ושוין שבוחשין רבי יוסי בר יהודה פליג גבי נותן מים. נ"ב פ' מי שהחשיך סוף דף קנה: (ה) ד"ה ואי וכו' דכיון שעקרו כצ"ל ותיבת דכל נמחק: (ו) ד"ה והמגיא וכו' דאפילו שעקרו כצ"ל ותיבת כל נמחק: (ז) באה"ד דפשיטא למתני' דשרי בשבת כיון שעומד לאכילה אע"ג דעיקרו לרפואה אבל לרב:

גליון הש"ס

גמ' ור"נ סבר המוציא דמפיק משמע. ע' עירובין י"ט ע"א ול"ע: רש"י ד"ה כלמודין כנסרים. ע' מ"ע פ"ה מ"ט דלים: רש"י ד"ה שתיתא מאכל העשוי כו'. וכ"כ רפ"י מלכים א יג:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש הוסיף, דבפ' כל שעה חשבינן להו זיעה בעלמא ואינו סופג את הארבעים אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים. ב. בתוס' רי"ש הוסיף, דאי לבדו הוא מברך עליו ב"פ העץ דאשתני לעלויא כמו שמן זית. ג. בתוס' רי"ש כתב, אי"נ י"ל כיון שהמשקה צלול עקרו ע"ש המשקה ולא שייכא להיא דרב ושמואל דכל דבר שיש בו מחמשת המינים וכו' ואין בו כי אם טעמא בעלמא. ד. בתוס' רי"ש כתב. ועוד דגבי שתית קאמר דברכה מברך שהכל. (ובמהרש"א הגיה בתוס' בשתיתא). ה. בתוס' רי"ש כתב, ברייתא היא בפ' בתרא דשבת גבי פלוגתא דר' וריב"י דפליגי גבי נותן מים למורסן והתם מסיק דאיירי ברכה מדקתני וכו' (עיין ב"ח). ו. בתוס' רי"ש כתב. וצריכא דרב ושמואל דפשיטא דמתני' שריא ליה בשבת כיון שעומד לאכילה.

מוסף רש"י

ושאר מי פירות של תרומה. מון מפגנים תותים פלרקן בקן (חולין קב:). ושותין זיתום המצרי. דנלאו רפואה נמי משקה הוא, דתנן (שבת קט:) כל המשקין שותה אדם לרפואה (שבת קטו.). כיון דאית ליה הנאה מיניה. לבד מרפואה יש לו הנאת אכילה (לעיל לו.).